

джерела ісламської релігії. Ці особливості визначили процес правотворення в ісламській громаді.

Важливою обставиною для розуміння витоків ісламського права є те, що не всі правові норми мають божественне начало, і що Коран та сунна не є вичерпними джерелами, що містять усе позитивне право. Це означає, що дана концепція не замикається тільки на основних священних джерелах, а допускає формування на їх основі інших правових джерел, що мають характер похідних та додаткових по відношенню до перших. Головна вимога до них – повна відповідність цим джерелам. Наприклад, зміст правотворчої діяльності полягає в тому, щоб одягнути волю Аллаха в правові норми.

Ключові слова: ісламське право, витоки права витоки, ісламського права, ісламсько-правова доктрина.

Key words: Islamic law, origins of law origins, Islamic law, Islamic-legal doctrine.

АНИЩУК НіНА ВОЛОДИМИРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри історії держави та права,
доктор юридичних наук, професор*

ВНЕСОК ІШТВАНА ВЕРБЕЦІ У РОЗРОБКУ ЗАКОНОДАВСТВА УГОРСЬКОГО КОРОЛІВСТВА

В жовтні-листопаді 1514 р. на засіданнях Державних зборів у Пешті було затверджено кодекс під назвою «Трипартитум», тобто «Трикнижжя», яке вважають видатною пам'яткою права. Його автором став відомий угорський юрист, державний діяч та дипломат Іштван Вербеці (приблизно 1458–1541). Він походив з дрібнопомісних дворян. Був великим землевласником. Отримав прізвище від одного із своїх маєтків – села Вербец (Вербовець Угочанського комітату). Уже раніше декілька представників сім'ї Вербеці займали різні посади дяків та стряпчих королівської канцелярії. Цим шляхом пішов і Іштван. Він продовжив фамільну традицію в якості дяка трансільванського воеводи та королівського судді І. Баторі. Звідси він потрапив у малу королівську канцелярію, де у 1483 р. став хранителем архіву. В університет Вербеці потрапив уже в зрілом віці, де здобув добру гуманістичну підготовку. Він володів грецькою, латинською та німецькою мовами [3, с. 17]. Був добрим оратором. При дворі угорських королів Мат'яша Хун'яді, Уласла II і Яноша Запольяї посідав низку посад: реєстратор законів, суддя королівської курії, королівський представник, палатин (друга особа в Угорському королівстві після короля).

Іштван Вербеці приймав участь у розробці законів Угорського королівства, що закріпили привілеї середнього та дрібнопомісного дворянства.

У 1498 році Іштван Вербеці розробив закон, що передбачав посилення впливу дрібних і середніх дворян при королівському дворі, а також звід феодального права Угорщини, так званий Трипартидум. Повна назва вищезгаданого документу – «Обробка правових звичаїв славного Угорського королівства і приєднаних земель у трьох частинах». Закон складається із 71 статті. Спершу поділ на статті та їх назви були відсутні. Їх запровадив один із видавців законів, Янош Сепеши, в публікації середини XVIII ст. Переважна більшість статей присвячені селянському питанню. Окрім основного текста цей звід містить вступ та висновки. Його написано латинською мовою під назвою *Tripartitum opus juris consuetudinarii incluti regni Hungariae*. Існує серед інших два фундаментальних видання цього закону латинською мовою: *Corpus iuris Hugarici* (скорочена назва: CJH) та *Monumenta rusticorum in Hungaria rebellium* (скорочена назва MRHR) [4].

Трипартидум передбачав виокремлення статусу окремих станів, зокрема привілеї дворянства (урівняв аристократію і дрібне дворянство) і духовенства, з одного боку, та прикріплення селян до землі на «вічні часи», з іншого боку. Ним було підтверджено доктрину Священної Корони («корона святого Іштвана є джерелом всього права і всієї влади»). Дворяни оголошувалися «членами» корони, які здійснюють законну владу через парламент разом із королем. Встановлювався порядок обрання дворянами короля, що було характерно у ті часи у багатьох європейських державах. Вводилися також подушний податок у розмірі 1 форинт і щотижнева панщина. Відтак, за цим документом усі піддані Угорщини, крім дворян, священників та жителів вільних міст, були визнані кріпаками. У такий спосіб відбувся процес закріпачення селян, яких позбавляли права переходу – без дозволу свого пана полишати свої господарства. На Закарпатті дана правова пам'ятка торкнулася переважної більшості населення. Хоча Сейм Угорщини не схвалював його окремим актом, Трипартидум, незважаючи на свій характер правової доктрини, виступав основним джерелом права в Угорщині до 1848 р. Згідно його положень усі піддані Угорщини, крім дворян, священників та жителів вільних міст, були визнані кріпаками. У такий спосіб відбулося закріпачення селян. Останнім заборонялося без дозволу свого пана залишати свої господарства [2, с. 29].

Після придушення повстання Дьєрдя Дожі, Вербеці, як головний нахненник сьомого декрету Уласла II, реалізував у ньому жорстоку систему так званого «повного та вічного кріпацтва» (*terra et perpetua rusticitas*). Цей декрет було складено і прийнято вищим духовенством, баронами і дворянством та схвалено королем Уласлом II на державних зборах, що проходили у Буді з 18 жовтня по 19 листопада 1514 р. Історичне значення сьомого декрету Уласла II полягає у тому, що в ньому юридично оформилося поняття кріпосного стану селянства, що відобразилося на остаточному прикріпленні селян до землі [1].

Таким чином, Іштван Вербеці, як видатний юрист, державний діяч доклав багато зусиль щодо розроблення законодавства Угорського королівства. Найбільшим його досягненням є розробка за дорученням короля Уласла II тритомного кодексу середньовічної Угорщини «Трипартитум» – видатної пам'ятки права.

Список використаних джерел:

1. Ласло II. Седьмой декрет [Електроний ресурс] – Режим доступу: <https://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Ungarn/XVI/1500-1520/UlasloII/7dekret/pred.phtml?id=2200>
2. Роман Н. М. Правове становище Закарпаття в складі Австро-Угорщини (1867–1918 роки) / Н. М. Роман // Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень. – Ужгород, 2016. – 218 с.
3. Сопко Т. М. Гуманістична історіографія Угорщини / Т. М. Сопко // Carpathica-Carpatika. – 2005. – Випуск 32. – С. 13–37.
4. Corpus iuris Hugarici. Magyar torvenytar, 1000–1526. Evi torvenycikkek. Budapest, 1899. – P. 705–741.
5. Monumenta rusticorum in Hungaria rebellium anno MDXIV. Budapest, 1979. – P. 247–283.

Ключові слова: Іштван Вербеці, Трипартитум, сьомий декрет Уласла II, законодавство Угорського королівства.

Key words: Ishtvan Verbetsi, Tripartite, Ulaslo's II seventh decree, laws of the Kingdom Hungary.

ЗІНЧЕНКО ОЛЕНА ВОЛОДИМИРІВНА

*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
доцентка кафедри міжнародного приватного права та порівняльного
правознавства, докторка історичних наук, професорка*

ОСОБЛИВОСТІ АФРИКАНСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ І ПЕРЕДУМОВИ ЙОГО ФОРМУВАННЯ

Африканський конституціоналізм можна розподілити на кілька частин за визначальними впливами на його формування комплексу чинників: звичаєвого, релігійного, романо-германського, англійського, «соціалістичного» права.

Одну із таких частин складають особливості конституцій Гани, Замбії, Кенії, Малаві, Нігерія, Сьєрра-Леоне, Уганди, які були англійськими колоніями і отримання ними незалежності знайшло юридичне оформлення Наказами Таємної королівської Ради Великобританії, від імені якої уряд видавав акти. Своєрідною ознакою конституцій цих африкан-